

LAIŠKAS: MONOLOGO IR DIALOGO SANTYKIS

GIEDRĖ ČEPAITIENĖ

Šiaulių universitetas

g.cepaitiene@splius.lt

Pagrindiniai žodžiai: *laiškas, monologas, dialogas, tekstas, adresantas, adresatas, tema, kalbinė raiška.*

Pateikti laiško apibrėžtį nėra visai paprasta. Įvairių kalbų žodynuose į laišką žvelgiama iš skirtingų pozicijų. Anglų ir vokiečių kalbos žodynuose esama tokių laiško definicijų:

Letter – 2) *a written or printed communication addressed to a person, company, etc. usually sent by post in a envelope* (ED, 2003: 935);

Letter – 2a) *a written, typed or printed communication, usu. send by post or messenger* (OD 1995, 781).

Brief – *schriftliche Mitteilung, die an jmd. in einem Umschlag geschickt wird* (DW 2002, 234).

Taigi šių žodynų autoriai, pateikdami leksikografinį sąvokos *laiškas* apibrėžimą, iškelia kelis dalykus. Pirmiausiai nurodoma apibrėžiamo objekto forma ir paskirtis (rašyta, spausdinta komunikacija), tikslas (pranešimas), įvardijamas galimas adresatas bei tai, kokių būdu objektas pasiekia adresatą.

Rusų kalbos žodynuose *laiško* sąvoka aiškinama taip:

Письмо – 1. *Бумага с написанным на ней текстом, посылаемая кому-н. для сообщения чего-н., уведомления о чем-н., для общения с кем-н. на расстоянии* (ТС 1939, 269–270);

Письмо – 4. *Написанный текст, передаваемый, посылаемый для кого-л. для какого-л. сообщения (обычно упакованный в обертку, конверт)* (БТС 1998, 834);

Письмо – 3. *Бумага с написанным на ней текстом, посылаемая кому-л. для сообщения чего-л., для общения с кем-л. на расстоянии, а также соответствующее почтовое отправление* (СРЯ 1999, 127).

Šių žodynų autoriai laiško apibrėžtyse pirmiausiai akcentuoja ne jo paskirtį, bet materialią formą: 1) laiškas – tam tikras popierius; 2) laiškas – tam tikras tekstas. Čia pažymima ir tai, kad toks tekstas specialiai įpakuojamas, paprastai siunčiamas voke. Minimasis ir teksto patekimo adresatui būdas: jis siunčiamas arba perduodamas per rankas. Žodynuose bandoma aprašyti laiško paskirtį. Kaip pagrindinė paskirtis

nurodoma pranešimo (для сообщения, уведомления) funkcija, greta jos minimas bendravimas (для общения).

„Dabartinės lietuvių kalbos žodyne“ esanti laiško apibrėžtis artima rusų kalbos žodinių tradicijai. Čia laiškas apibrėžiamas taip: „paštu ar per rankas siunčiamas susižinojimo raštas, paprastai dedamas į voką“. Taip laiško sąvoka aiškinama ir „Lietuvių kalbos žodyne“ (LKŽ VII 1966, 71). „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“ Vytautas Kubilius tikslaus laiško apibrėžimo nepateikia, jo esmę nusako teiginiu, kad „laiškas – seniausia žmonių bendravimo raštu forma, žinoma nuo XVIII a. pr. Kr. Egipte, susikūrusi savo etiką ir stilistiką, svyruojančią nuo oficialaus pranešimo iki intymaus tono“ (LLE 2001, 264). Kalbos etiketą analizuojančiuose darbuose laiškas apibūdinamas kaip savito – epistolinio – žanro tekstas (Акишина, Формановская 1983, 3; Zgółkowie 2004, 102–103; Tomiczek, Kucharska 1996, 189–190). Akišina atkreipia dėmesį į tai, kad laiškas turi monologo ir dialogo požymių, tačiau šios minties nedetalizuoja. Monologinė laiško forma nurodoma ir „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“, Loreta Mačianskaitė tarp kitų monologo pasireiškimo formų (prakalbos, pranešimo, pasipaskojimo, maldos, išpažinties) mini ir laišką (LLE 2001, 343).

Todėl tikslinga išsiaiškinti, kurie laiško požymiai laišką artina prie monologo, o kurie atskleidžia dialogo bruožus.

Monologas įvairių mokslų darbuose apibrėžiamas skirtingai. „Kalbotyros terminų žodyne“ pateikiama tokia šios sąvokos apibrėžtis: monologas yra tokia kalbėjimo forma, kai kalbama tarsi su pačiu savimi ir nelaukiama adresato atsakymo (KTŽ 1990, 126). „Lietuvių literatūros enciklopedijoje“ šis reiškinys suprantamas daug plačiau: monologas – tai literatūros kūrinio kalba, neįeinanti į dialogą (LLE 2001, 343). Tokia apibrėžtis ginčytina, vargu, ar monologu laikytini kūriniuose esantys pasakojimo ar aprašymo fragmentai; monologą, matyt, derėtų sieti tik su samprotavimu.

Taigi monologas – vieno asmens tekstas, atsiradęs iš jo paties intencijų. Ryškiausiai rašytinį monologą reprezentuojančiu tekstu galima laikyti dienoraštį: adresantas čia fiksuojamas mintis adresuojama pačiam sau. Meniniuose tekstuose adresantas neretai gali sutapti su adresatu, tai būdinga vidiniams monologams. Kaip teigia Kubilius, vidinis monologas – „XX a. moderniosios prozos pasakojimo forma, įvedanti skaitytoją į personažo vidinę kalbą, adresuotą sau pačiam, kurianti estetinę iliuziją, kad personažo psichikos pulsavimai tiesiogiai, be autoriaus įsikišimo, formuoja kūrinio kompoziciją, ritmiką, intonacijas“ (LLE 2001, 538). Atkreipiamas dėmesys ir į vidinio monologo kalbinę raišką. Kalbėdamas apie Mykolo Sluckio romaną *Adomo obuolys* (1966) ir Alfonso Bieliausko *Kauno romaną* (1968), Kubilius parodo, kad susidvejinusios asmenybės būsenos atskleidžiamos „tvinkčiojančios šnekamojo tono sintaksės“ (ibid.).

Monologą galima apibrėžti ir temos aspektu. Jo temos paprastai būna dvi: „aš“ ir „tai“, jos yra pasakojimo objektas. Tema *aš* neretai dominuoja vidiniuose monologuose, o *tai* būdinga viešųjų monologinių kalbų raiškai. Esama nuomonės, kad monologinės kalbos stengiasi aprėpti kuo platesnes temas (Ахманова 1969, 239). Ši nuostata diskutuotina. Galima sutikti, kad monologinės kalbos apskritai gali apimti įvairią tematiką, tačiau konkrečiai viešajai monologinei kalbai būdinga temos vieno-

vė. Oratorius paprastai kalba tik viena tema, kuri iš anksto būna apgalvota. Retorikos specialistai bandymą vienoje kalboje aprėpti daug temų laiko oratoriaus nesėkme (Koženiauskienė 1999, 97).

Specifinis viešųjų monologinių kalbų raiškos bruožas – retoriniai klausimai ir retoriniai kreipiniai. Jais adresantas tik iš dalies mezga kontaktą su adresatu, nes iš tiesų tiesioginės auditorijos reakcijos jis nelaukia. Pagrindinė šių figūrų paskirtis – paskatinti klausytojus sutelkti dėmesį, apmąstyti tai, kas sakoma, pritarti ar prieštarauti oratoriaus mintims.

Sakytiniame monologe dažnai naudojami įvairūs paralingvistiniai elementai (gestai, žvilgsniai, mimika, laikysena). Jie paprastai sustiprina tai, kas pasakyta tekstu, bet naujos prasmės nekuria.

Monologinių viešųjų kalbų sakiniai paprastai išbaigti, vadinamieji nepilnieji sakiniai čia reti. Paprastai nepilnieji sakiniai vartojami specialiai kaip tam tikra stilistinė priemonė, arba tada, kai laisvai improvizuodamas oratorius nespėja išbaigti formuluoti mintį. Dialogas – priešinga monologui kalbėjimo forma, kai šnekos akte dalyvaujantys asmenys nuolat keičiasi replikomis, keisdami ir adresanto bei adresato vaidmenimis. Loreta Vilkienė dialogą apibėžia taip: „Dialogas – diskursas, kuriamas dviejų (kartais daugiau) asmenų vienu laiku ir vienoje vietoje“ (Vilkienė 2000, 136). Čia iškeliamos 3 dialogo ypatybės: 1) diskurse dalyvaujančių žmonių skaičius; 2) diskurso laiko vienovė; 3) diskurso vietos vienovė. Laiko ir vietos vienovės pabrėžimas nėra neginčytinas. Toks supratimas iš dialogo erdvės eliminuoja diskursus, egzistuojančius virtualioje erdvėje, telefoninius pokalbius ir pan. Todėl pagrindiniu monologo ir dialogo skirtumu lieka diskurso dalyvių skaičius. Jis lemia įvairius dialogo ir monologo savitumus. Pirmiausiai tai, kad dialogo kalbinė raiška nėra vientisa, kiekvienas dialogo dalyvis kuria savą tekstą (Дресслер 1978, 130). Tokio teksto ypatumai priklauso nuo kiekvieno komunikacijos akto dalyvio socialinio statuso, kalbinės patirties, temperamento ir kt. (žr. Гаузенблаз 1978, 68). Dialoge šnekos akto dalyviai suvokia vienas kitą klausia ir regėjimu.

Be kita ko, dialoge, palyginti su monologu, atsiranda papildoma tema: greta „aš“ ir „tai“ kalbama ir apie tai, kas įvardytina „tu“. Jei ši tema neplėtojama, jos buvimą parodo į adresatą nukreiptos antrojo asmens veiksmažodžiai ar šį asmenį atitinkančios įvardžių formos. Teigiama, kad dialogo tematika ribota, ją lemia pats pokalbis (Ахманова 1969, 132). Tačiau tai, kad patį pokalbį kuria keli asmenys, rodo ne tik tai, kad pokalbio tematika dažniausiai iš anksto nėra numatyta¹, bet ir galimybę ją plėsti įvairiomis kryptimis.

Dialogą nuo monologo skiria ir tai, kad dialogo šnekos akto situacija dažniau spontaniška, nei iš anksto apgalvota. Todėl dialogo tekstas yra ne vientisas, bet trūkčiojantis. Tai susiję ir su kiekvieno kalbos akto dalyvio skirtinga kalbine raiška, ir su tuo, kad nuolatinis keitimasis replikomis reikalauja greitos reakcijos, tekstas neišlaiko vientisumo dėl sparčios minčių kaitos. Dialogo tekste vyrauja nepilnieji sakiniai, ypač – klausimų ir atsakymų replikose, nes vieno pokalbio dalyvio replikos papildo

¹ Numatyta pokalbio tematika būna tada, kai pokalbis būna iš anksto planuotas, pvz., gamybiniai pasitarimai, viešos diskusijos ir pan.

kito dalyvio repliką. Dialoguose vartojami tiesioginiai klausimai ir kreipiniai, jie nukreipti į adresatą ir reikalauja pastarojo reakcijos. Didelės reikšmės turi ir paralingvistiniai elementai. Neretai jie greičiau nei replika parodo pašnekovo reakciją į adresanto pasakymą. Paralingvistiniai elementai (gestai, mimika, žvilgsnis) kuria prasmę, jie gali reikšti pritarimą, nepritarimą ar abejonę.

1 lentelė

Dialogo ir monologo skirtumai

	DIALOGAS	MONOLOGAS
1.	Diskursas kuriamas kelių asmenų	Diskursas kuriamas vieno asmens
2.	Adresantas ir adresatas keičiasi vaidmenimis	Adresantas ir adresatas gali sutapti (vidinis monologas)
3.	Vyrauja trys temos: „aš“ ir „tai“ ir „tu“	Vyrauja dvi temos: „aš“ ir „tai“
4.	Šnekos aktas spontaniškas	Šnekos aktas dažniau apgalvotas nei spontaniškas
5.	Kalbinei raiškai būdinga: a) kalbinė raiška nėra vientisa; b) vyrauja nepilnieji sakiniai; c) vartojami tiesioginiai klausimai ir kreipiniai	Kalbinei raiškai būdinga: a) kalbinė raiška yra vientisa; b) vyrauja pilnieji sakiniai; c) vartojami retoriniai klausimai ir retoriniai kreipiniai
6.	Paralingvistiniai elementai kuria prasmę	Paralingvistiniai elementai prasmės nekuria, tik pastiprina mintį

Koks kalbėjimo tipas būdingas laišku, nesutariama. Kai kurie kalbininkai teigia, kad laiškas yra toks žanras, kuriam būdingas monologinė kalbėjimo forma (Матвеева 2003, 159). Su monologu jį sieja atsiradimo aplinkybės. Adresantas su adresatu bendrauja skirtingoje erdvėje ir skirtingu laiku. Šnekos akto (laiško teksto) kūrime dalyvauja tik vienas žmogus (adresantas), taigi pokalbis neįmanomas: nėra jokių sąlygų adresatui įsiterpti į šnekos aktą ar pasikeisti vaidmenimis su adresantu. Tai lemia kalbinės raiškos ypatumus, ypač – sintaksę. Laiškams būdingi išplėtoti pilnieji sakiniai, juose beveik nepasitaiko replikas primenančių frazių.

Laiško teksto spontaniškumas ginčytinas: jis gali kilti „vienu prisėdimu“, kaip spontaniška reakcija į kokį nors reiškinį (tarp jų – ir į gautą laišką), bet gali būti ir „išnešiotas“, gerai apgalvotas, pagaliau, perrašytas iš juodraščio, taigi redaguotas.

Laiško ypatumams atskleisti pasitelkiami du Jono Aisčio laišakai (žr. priedus). Pirmojo laiško adresatas – Juozas Prunskis – katalikų dvasininkas, kunigas, prelatas (nuo 1987 m.), žurnalistas, 1936–1939 m. buvęs laikraščio „XX amžius“ redaktoriumi, o 1948–1972 m. dirbęs „Draugo“ redakcijoje, kanonistas. Laiško turinys rodo, kad Aistis jam rašė dėl nesusipratimų, susijusių su „Draugo“ redakcija. Taigi šis laiškas – dalykinės korespondencijos pavyzdys, kur adresanto ir adresato santykiai apibūdintini kaip distanciniai. Antrojo laiško adresatė – poeto sesuo Mikelina Aleksandravičiūtė², tai asmeninė korespondencija, o adresanto ir adresato santykiai artimi, kontaktiniai.

² Neaišku, kodėl laiško tekste ir pasirašydamas adresantas save vadina dėde.

Nors skiriasi laiškų adresanto santykis su adresatais, skirtingas ir jų parašymo tikslas, abu laiškai turi nemaža bendrų bruožų. Pirmiausiai laiškų galima aptarti kaip monologus. Tai lemia laiško adresantas: laišką kaip diskursą kuria vienas asmuo. Šis diskursas nėra spontaniškas. Abiejų laiškų struktūra, minčių dėstymo eiga rodo, kad jų tekstas adresanto gerai apgalvotas, nuoseklus. Su monologu sietina ir kalbinė raiška: abiejuose laiškuose vartojami pilnieji sakiniai.

Į akis krinta ir su dialogu susiję bruožai. Pažymėtina, kad aiškiai pasakytas abiejų laiškų adresatas. Laiškai pradedami kreipiniais, kurie ir įvardija adresatą: *Malonus Kunige Redaktoriau, Miela Mika*. Nuorodų į adresatą laiškuose esama ir daugiau. Dalykiniame laiške adresantas renkasi mandagumo daugiskaitą, į adresatą kreipiasi forma *Jūs (aš esu **Jums** daug kaltas; Kai tik turėsiu ką nors, pasiūsiu **Jums**)* arba tai parodo veiksmažodžio daugiskaitos antrojo asmens formomis (*To, ką čia rašau, **neskleiskite***). Asmeniniame laiške į adresatą kreipiamasi vienaskaitos antrojo asmens formomis. Tai rodo ir įvardžių, ir veiksmažodžių formos. Atkreiptinas dėmesys, kad neretai asmens raiška tarsi perteklinė, dviguba: asmenį nurodo ne tik veiksmažodis, bet ir įvardis (*Mane labai nuteikė sunkiai tavo nusiskundimas skrandžiu; aš įtariau **tave** negaluojuot iš nuotraukos; **tu** man rašyk; Jeigu **tu norėtum** tų žmonių pagalbą, tai **galėtum** jais pasitikėti; **Tu nesivaržyk, parašyk; Tai Tu būk sveika, Tu nežinai, kaip man Tavęs šiandien reikia; Tu turi pagalvoti***).

Abu laiškai yra reakcija į adresato laišką. Tai rodo laiškų pradžiose esantys padėkos žodžiai (*ačiū už laiškėlį; labai ačiū už tuos gražius žodžius, skirtus mano patrosno dienai*) bei laiškų turinys. Iš pirmojo laiško aišku, kad Aistis buvo pasižadėjęs kažką parašyti „Draugui“, bet to nepadarė, dėl ko, matyt, ir rašė J. Prunskis. Antrajame laiške reakcija į ankstesnį adresato laišką išreikšta labai aiškiai (*Mane labai nuteikė sunkiai tavo nusiskundimas skrandžiu*).

Temos požiūriu laiškai skiriasi. Pirmajame laiške atvirai plėtojama tik viena tema – *aš (man buvo labai ir labai nepalanki rašymui; jieškojau tarnybos; iš to pasidariau išvadą, kad esu ten nereikalingas; Man Draugas visada buvo mielas; Aš parašysiu; pasiūsiu **Jums**)*. Tačiau iš tiesų ši tema šalutinė, per ją adresantas paaiškina santykį su tema *tai* (neįvykdytas pasižadėjimas kažką parašyti „Draugo“ redakcijai). Esama ir užuominos į trečiąją temą (*tu*): nors apie adresatą plačiau nekalbama, į jį reaguojama, jo prašoma atlikti tam tikrą paslaugą (*neskleiskite*). Antrajame laiške aiškios dvi temos. Adresantas kalba apie *tai* (sūnaus situacija; gamta ir kt.) ir apie *tu* (rūpinimasis sesers sveikata). Menkiausiai išreikšta tema *aš*. Ją adresatas supranta iš įvairių užuominų. Atkreiptinas dėmesys, kad analizuojamame laiške adresantas mini *aš* tik per santykį su adresatu (*aš įtariau **tave** negaluojuot; Tu nežinai, kaip man Tavęs šiandien reikia. Su kuo gi aš taip gražiai pasikalbėčiau; O dabar palenk savo suvargusią galvą, aš ją paglostysiu*).

Dialogo ir monologo ypatumus, atsiskleidžiančius laiškuose, rodo 2 lentelė.

Dialogo ir monologo atspindžiai laiške

	Dialogas	Monologas
1.	Turi aiškų adresatą	Vieno asmens tekstas
2.	Tekstas atsiranda kaip reakcija į adresato laišką	Tekstas gali atsirasti iš adresanto intencijų (pirmasis laiškas)
3.	Tekstas paprastai daugiatemis: <i>aš, tai, tu</i>	Situacija dažniausiai apgalvota
4.	Tekstas orientuotas ne tik į adresatą kaip asmenį, bet ir į adresato tekstą	Tekstas vientisas
5.	Į adresatą orientuotos kalbinės raiškos priemonės (kreipiniai, atsisveikinimo žodžiai, įvairūs adresato įvardijimai, 2-ojo asmens įvardžiai ar juos nurodantys veiksmažodžiai, tiesioginiai klausimai)	Sakiniai išbaigti

Taigi laiškas nėra grynasis monologas, jis neretai priartėja prie realios žmonių komunikacijos (Kučinskienė 2008: 12). Laišką galima būtų laikyti išplėsta dialogo replika. Tokią nuostatą paremia šios laiško teksto ypatybės:

1) laiškas visada turi konkretų adresatą, t. y. jo negalima laikyti kalbėjimosi su pačiu savimi forma;

2) laiško tekstas visada orientuotas ne tik į adresatą kaip asmenį, bet ir į adresato tekstą: arba kaip atsakas į prieš tai buvusį adresato laišką, arba kaip replika, provokuojanti adresato atsakymą;

3) laiško tekste visada būna į adresatą orientuotų kalbinės raiškos priemonių (kreipiniai, atsisveikinimo žodžiai, įvairūs adresato įvardijimai, antrojo asmens įvardžių ar juos nurodančių veiksmažodžių formų vartoseną ir kt.).

Taigi galima daryti išvadą, kad laiškas – monologinis tekstas savo prigimtimi, bet jo turinys ir kalbinė raiška artimesni dialogui.

Literatūra

- Aхманова О. С. *Словарь лингвистических терминов*. Москва: Советская энциклопедия, 1969.
- Акишина А., Формановская Н. *Этикет русского письма*. Москва: Русский язык, 1983.
- Дресслер В. Синтаксис текста. In: *Новое в зарубежной лингвистике*, вып. 8: Лингвистика текста. Москва: Прогресс, 1978, 111–140.
- DW 2002 – *Duden. Das Bedeutungswörterbuch*. Band 10. Mannheim: Dudenverlag.
- ED 2003 – *English dictionary*. Ed. W. Collins. Glasgow: Harper Collins Publishers.
- Гаузенблэз К. О характеристике и классификации речевых произведений. In: *Новое в зарубежной лингвистике*, вып. 8: Лингвистика текста. Москва: Прогресс, 1978, 57–78.
- Koženiauskienė R. *Retorika: iškalbos stilistika*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1999.
- KTŽ 1990 – Gaivenis K., Keinys S. *Kalbotyros terminų žodynas*. Kaunas: Šviesa.
- Kučinskienė A. *Cicerono kalbų dialogai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008.

- LLE 2001 – *Lietuvių literatūros enciklopedija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas.
- Матвеева Т. В. *Учебный словарь: Русский язык, культура речи, стилистика, риторика*. Москва: Флинта, Наука, 2003.
- OD 1995 – The Concise Oxford Dictionary of Current English. Oxford Clarendon Press.
- Tomiczek E., Kucharska E. Die konventionalisierte Höflichkeit: einige Überlegungen zur polnischen und deutschen Epistolographie. *Studien zur Deutschen und Niederländischen Sprache und Kultur*. Warszawa: Universität Warschau, Germanistisches Institut, 1996, 187–196.
- Vilkienė L. *Lingvistiniai dialogo aspektai*. Daktaro disertacija. Vilnius, 2000.
- Zgółkowie 2004 – Halina i Tadeusz Zgółkowie. *Językowy savoir-vivre*. Warszawa: Książka i Wiedza.
- БТС 1998 – *Большой толковый словарь русского языка*. Под ред. С. А. Кузнецова. Санкт-Петербург: Норинт.
- СРЯ 1999 – *Словарь русского языка*. Под ред. Е. А. Иванникова. Т. 3. Москва: Русский язык.
- ТС 1939 – *Толковый словарь русского языка*. Под ред. Д. Н. Ушакова. Т. 3. Москва: Государственное издательство иностранных и национальных словарей.

Giedrė Čepaitienė

LAIŠKAS: MONOLOGO IR DIALOGO SANTYKIS

Santrauka

Pagrindiniai žodžiai: *laiškas, monologas, dialogas, tekstas, adresantas, adresatas, tema, kalbinė raiška.*

Straipsnyje aptariama laiško samprata ir analizuojama, kaip laiške atsispindi monologo ir dialogo bruožai. Parodoma, kad įvairūs tyrėjai laišką traktuoja skirtingai. Dažniausiai jis laikomas monologine kalbinės raiškos forma, o kartais apibūdinamas kaip dialogas. Remiantis laiško analize daroma išvada, kad laiškas – monologinis tekstas savo prigimtimi, bet jo turinys ir kalbinė raiška artimesni dialogui. Tai rodo šios laiško ypatybės: 1) jis visada turi konkretų adresatą, t. y. jo negalima laikyti kalbėjimosi su pačiu savimi forma; 2) laiško tekstas visada orientuotas ne tik į adresatą kaip asmenį, bet ir į adresato tekstą: arba kaip atsakas į prieš tai buvusį adresato laišką, arba kaip replika, provokuojanti adresato atsakymą; 3) laiško tekste visada būna į adresatą orientuotų kalbinės raiškos priemonių (kreipiniai, atsisveikinimo žodžiai, įvairūs adresato įvardijimai, antrojo asmens įvardžių ar juos nurodančių veiksmažodžių formų vartoseną ir kt.).

Giedrė Čepaitienė

LETTER: RELATIONSHIP BETWEEN MONOLOGUE AND DIALOGUE

Summary

Keywords: *letter, monologue, dialogue, text, addresser, addressee, theme, linguistic expression.*

The article discusses the concept of a letter and analyses how the features of monologue and dialogue are reflected in the letter. It is revealed that different researchers treat the letter differently. In most cases it is treated as a monologue form of linguistic expression, though sometimes it is described as a dialogue. On the grounds of the analysis of the letters, a conclusion may be drawn that the letter in its nature is a monologue text, but its content and the linguistic expression are closer to the dialogue. The latter is revealed by the following features: 1) it always has a particular addressee, i. e. it cannot be considered as a form of speaking with oneself; 2) the text of the letter is always oriented not only towards the addressee as a person but also to the addressee's text: either as a response to the previous letter of the addressee or as a replication which provokes the response of the addressee; 3) the text of the letter always contains the means of linguistic expression which are oriented towards the addressee (addresses, parting words, various pronominal constructions used for the identification of the addressee, the usage of second-person pronouns or verb forms indicating them and etc.).

PRIEDAI

1 priedas. Laiškas JUOZUI PRUNSKIUI

New York, 1953 kovo 10 d.

Malonus Kunige Redaktoriau,

ačiū už laiškelį. Tikrai aš esu Jums daug kaltas ir seniai atsiliepti nesiteikiau, bet tam yra priežastis, kurią aš Jums vienam asmeniškai ir konfidencialiai pasakysiu. Ši vasara, o dar ir dabar, man buvo labai ir labai nepalanki rašymui: jieškojau tarnybos, buto, paskui ir net namo, nes niekas manęs su mažais išsigalima kaina nenorėjo priimti. Gavau tarnybą, kuri man miela ir per daug nevargina, bet 8 valandos darbo ir dvi važinėjimo atsiliepia, be to, dar lankau Columbia University anglų kalbos kursus, tai tikrai man laiko neliaka, bet nežiūrint to jau būčiau galėjęs šį tą parašyti. Priežastis yra kita: aš gaudavau bendradarbio teisėmis Draugą ir nei iš šio nei iš to pernai vėlų rudenį man ėmė ir nutraukė siuntinėjimą. Tai kažkaip supuolė su mano Aiduose paskelbta H. Nagio recenzija, kurią buvau pažadėjęs Draugui, iš to pasidariau išvada, kad esu ten nereikalingas.

Man Draugas visada buvo mielas ir jame skelbiau mieliau nei kitur, bet aš esu daugiau rašytojas nei laikraštinių, tai man rašosi visai kitaip ir labai dažnai prie geriausių norų negaliu pažado tesėti.

Aš parašysiu, bet nei datos, nei ko kito nežadu, nes nenoriu būti melagis. Kai tik turėsiu ką nors, pasiūsiu Jums. To, ką čia rašau, neskleiskite, telieka dalykai taip, kaip yra.

Viso geriausio linkėdamas lieka

Jūsų Jonas Aistis

LII Fl A 1-7 B 8399-2128 (2)

Aistis J. *Laiškai 1929–1973*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas. 2004. P. 273.

1961 m. Liepos 4 d

Miela Mika, labai ačiū už tuos gražius žodžius, skirtus mano patrono dienai. Taip mes visi esame sveiki ir po truputėlį krutame. Pereitą savaitę išleidome abu vyresniusius į stovyklas: vieną pas vargdienės seseris, o kitą pas pranciškonus. Mindaugą labai, labai toli – prie pat Kanados sienos, prie Atlanto vandenyno. Tas išvažiavo šlubas, prieš pat išvažiavimą paslydo ir į žolėje buvusią sumuštos bonkės šukę susižeidė kelią, jog net susiūt reikėjo (net penkis dygsnius), bet daktaras leido kelionėn. Mes dabar tik trise būsime visą mėnesį. Mane labai nuteikė sunkiai tavo nusiskundimas skrandžiu. Tiesą sakant, aš įtariau tave negaluojuant iš nuotraukos. Aišku, visi mirsime, bet nesusirūpinimas sveikata yra sunki nuodėmė. Ir mes turime viską daryti šios žemės kelionių branginimui. Juk tik gyvendami galime daryti gera, tad lengva širdimi nereikia žiūrėti, kai tik reikia pagalbos, tu man rašyk. Turiu porą pažįstamų, beje, Vilniuje, kurie tau galėtų padėti. Vienas iš jų yra gydytojas, kita universiteto dėstytoja, kurios dukterį aš iš čia gelbėjau nuo mirties, nors ta mergaitė ir mirė. Jeigu tu norėtum tų žmonių pagalbos, tai galėtum jais pasitikėti, kaip ir manim. O gal aš tau kokiu siuntinėliu galėčiau padėti. Tu nesivaržyk, parašyk. Aš mamai laiško dar neparašiau, bet dar šią savaitę parašysiu. Buvau porą kartų pradėjęs, bet apsipila akys ašaromis, ir negaliu. Pas mus pavasarinės gėlės ir krūmai seniai, seniai nužydėjo. Turime šiaip žolynų ir keturis nuolat iki rudens žydinčius rožių medelius. Bet dabar rožių žiedus nuėda toki vabalai, vadinami birželiniais arba japoniškais vabalais, bet jie ilgai nebūna: dvi – tris savaites, o paskui staiga dingsta. Bet jų tokia daugybė, kad sunku ir apsakyti. Pirma puola rožių žiedus, paskui lapus, o kai tų nelieka, tai puola kitus medžius. Tai Tu būk sveika, Tu nežinai, kaip man Tavęs šiandien reikia. Su kuo gi aš taip gražiai pasikalbėčiau. Tu turi pagalvoti ir apie savo dėdę. O dabar palenk savo suvargusią galvą, aš ją paglostysiu.

Tavo dėdė Jonas

LLTIF100-391(2).

Aistis J. *Laiškai 1929–1973*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004. P. 503.